

*Pels seus ossos el coneixereu.
Relíquies de sant Vicent Ferrer a la València barroca*

[You will know him by his bones. Relics of Saint Vincent Ferrer
in baroque Valencia]

EMILIO CALLADO ESTELA
Universitat CEU Cardenal Herrera
ecallado@uchceu.es

RESUM: Fins a tres relíquies de sant Vicent arribarien a la ciutat de València durant el segle XVII. Concretament, en 1600, 1601 i 1611 i va coincidir amb una etapa d'esplendor del vicentinisme local i la revalorització del culte als sants per part del Concili de Trento. D'això s'ocupa el present article.

PARAULES CLAU: sant Vicent Ferrer. Relíquies. Segle XVI. València

ABSTRACT: Three relics of Saint Vincent Ferrer —1600, 1601 and 1611— arrived in the city of Valencia during the seventeenth century, coinciding with a stage of splendor of the local vicentinism and the revaluation of the cult of the saints by the Council of Trent. This is the subject of this article.

KEYWORDS: Saint Vincent Ferrer. Relics. 17th century. Valencia

Recepció: 26/02/2019. Acceptació: 08/03/2019. Publicació: 05/04/2019

La mort de sant Vicent Ferrer a la localitat francesa de Vannes va privar els seus habitants del cos del primer sant local, que va ser canonitzat a mitjans del segle xv pel papa Calixt III.¹ Des d'aleshores regne i ciutat de València encapçalarien diferents intents per a aconseguir alguna part del cos de l'insigne dominic (Valor 2013: 181-186). La veritat és que l'assumpte no era poc important, durant un temps en el qual la veneració d'aquells objectes resultava tan popular com intensa era la seua circulació i tràfic, per la qual cosa, a més de suposar una manera senzilla d'acostar el que resultava sagrat als adeptes —canalitzant l'ajuda de Déu davant les penalitats de la vida quotidiana— comportava reputació, prestigi i tot tipus de beneficis materials per a les comunitats que els acollien (Castillo 1994; Christian 1976; Wilson 1983). D'ací les reticències per part d'aquestes a renunciar als citats vestigis, que en el present cas representaven diverses desenes de milers de peregrins anuals (Velasco 2005). La fortuna va voler que tot i això, en 1532, arribara al Cap i Casal —i més concretament al convent de Predicadors— un os del dit índex dret del religiós, gràcies a les gestions fetes pels seus germans d'hàbit fra Lluís de Castellolí i fra Gaspar Pérez, comissionats a aquest efecte pel capítol general de l'orde, sota el patrocini de diversos cardenals i amb el suport de la Corona, amb la reina de França, na Elionor d'Àustria com a intermediària².

Un èxit tan gran en absolut va satisfer el vicentinisme autòcton. Els diferents actors estaven capficats a obtenir relíquies noves i més importants del sant. I ho van intentar infructuosament —no sense competència ni rivalitat— almenys tres vegades durant la resta de la centúria, al calor de la revalorització

// Aquest treball forma part del projecte d'investigació *La catedral barroca. Iglesia, sociedad y cultura en la Valencia del siglo XVII*, finançat pel Ministeri d'Economia i Competitivitat del Govern d'Espanya (HAR2016-74907-R). A la generositat de P. Valor Moncho deu molt l'origen, el desenvolupament i la finalització d'aquest treball.

1 La bibliografia vicentina és inabastable. Es remet per a l'estat de la qüestió a Esponera (2013).

2 Especial atenció van dedicar a aquest assumpte les biografies clàssiques de Diago (1600: 459-477), Miquel (1713: 249-252), Vidal i Micó (1735: 386-388); i Teixidor (1999: 724-729). I entre els estudis moderns, Valor (2013: 186-197).

d'aquests tipus de vestigis per part de la religiositat oficial contrareformista.³ Fins que en 1600 la sort va tornar a somriure'ls en forma de costella, que va estar cedida al Municipi per a la seua veneració i devoció a la catedral. Ho va fer igualment un any després, aleshores amb una canella que va anar a parar al patriarca Ribera i el Col·legi Seminari de Corpus Christi. Per últim, en 1611, els dominics van tornar a ser compensats amb una clavícula depositada en el mateix lloc on ja descansava el dit del mestre Ferrer.

1. Una costella⁴

Al ducat de Bretanya i a la mateixa Vannes dominaven a finals del segle XVI les armes espanyoles del amb el mestre general de camp Juan del Águila al capdavant, un entusiasta devot de sant Vicent Ferrer. Del seu fervor pel sant són mostra les reiterades peticions al bisbe i al capítol del lloc, sol·licitant una relíquia del dominic sepultat en aquella catedral. No obstant això, hauria de morir l'ordinari diocesà Georges d'Aradon, en 1596, perquè els canonges s'avingueren a aquest fet durant la seua vacant, en consideració a la persona, dignitat i mèrits militars del peticionari (Llorens 1964: 66). Va ser així com una costella del religiós va acabar en mans del noble, segons l'acta notarial datada el 13 de juny.⁵

3 S'ha de recordar la recomanació que respecte a les relíquies s'havia fet a Trento —dins de l'apartat dedicat al culte dels sants— perquè s'«instruyan también a los fieles en que deben venerar los santos cuerpos de los santos mártires y de otros que viven con Cristo, que fueron miembros vivos del mismo Cristo y templos del Espíritu Santo, por quien han de resucitar a la vida eterna para ser glorificados y por los cuales concede Dios muchos beneficios a los hombres. De suerte que deben ser absolutamente condenados, como antiquísimamente los ordenó y ahora también los condena la Iglesia, los que afirman que no se deben honrar ni venerar las reliquias de los santos o que es en vano la adoración que éstas y otros monumentos sagrados reciben de los fieles y que son inútiles las frecuentes visitas á las capillas dedicadas a los santos con el fin de alcanzar su socorro». *El sacrosanto concilio de Trento* (1845: 329-330). Sobre el particular Cristian, (1991: 157-180) i Redergadow (2001: 127-128).

4 Una primera versió d'aquest episodi en Callado (2018).

5 Pel protonotari apostòlic Jean Nellio i el testimoni d'en Cristóbal Aguilera, capità d'infanteria i governador per aquell temps del presidi de Vannes. El document llatí es troba a l'Arxiu Municipal de València [=AMV], *Cartes*, h3-8, 94v - 95.

Quan tornà a la Península, Del Àguila va portar amb ell la tan desitjada possessió. Sembla que amb la intenció de donar-la a València. Per tal de fer això, va establir converses amb el que per aquell temps n'era l'arquebisbe, en Joan de Ribera, i amb els edils. Finalment, l'1 d'abril de 1600, la confiava al seu majordom flamenc Lambert Frins per a portar-la fins allà en una caixeta de plata.⁶ La notícia no va sorprendre del tot a la Ciutat, que ja des de finals de l'any anterior venia adoptant alguns acords relacionats amb el sant, mentre es pensava probablement en l'imminent obsequi d'en Juan del Àguila.⁷

Siga com siga, el 7 d'abril arribaven a València les desitjades restes custodiades per Lambert Frins, a la trobada del qual al portal de Serrans va eixir el racional de la Ciutat Jaume Bertran, germà de sant Lluís i parent de sant Vicent segons la tradició. Fins a una heretat familiar extramurs, el magistrat va portar el flamenc per a reunir-s'hi amb els jurats i lliurar-los la costella, davant l'escrivà de la Sala i Consell de la capital Francesc Baltasar Eximeno.⁸

Moments després es va decidir entrar a l'urbs per a consignar temporalment l'os en la Casa de la Ciutat. A la comitiva —crescudada amb la incorporació del governador, el baile general i altres nobles i cavallers— se sumaren també el prior del convent de Predicadors fra Jeroni Mos i el seu cronista fra Francesc Sala.⁹

6 Amb escriptura pública de l'escrivà reial Juan de Sepúlveda. Arxiu de la Catedral de València [=ACV]. Ms. 47 (14). El mateix Frins ho va anunciar als jurats amb una missiva. AMV, *Cartes*, h38, 94.

7 En aquest sentit podria interpretar-se l'arranjament de la seua casa natalícia en el carrer de la Mar, de titularitat municipal. AMV, *Manuale de consells*, A-126, ff. 488-489, 494-495 i 497. O l'aprovació d'una subvenció de 150 lliures per a l'edició d'una nova biografia vicentina a càrrec de l'historiador dominic Diago (1600: Dedicatòria, s.p.). Sobre el pare Diago, fill del convent de Predicadors de Sant Onofre de València, mestre en Teologia, cronista major de la província dominicana d'Aragó i responsable d'una vastíssima obra escrita, vegeu Esponera (2014).

8 AMV, *Manuale de Consells*, A-126, 609v.

9 Biblioteca Universitària de València [=BUV], Ms. 163, F. Sala, *Historia de la fundación y cosas memorables del real convento de Predicadores de Valencia*, 596-597. També Diago (1600: 479-480). D'una manera o una altra, en ambdós es basarien els posteriors cronistes dominicans interessats en aquest assumpte. BUV, Ms. 204, J. J. Falcó, *Historia de algunas cosas más notables pertenecientes a este convento de Predicadores de Valencia*, 342-357; o Vidal i Micó (1735: 392-393). D'un caire diferent resulta la descripció en vers *Recebimiento de la santíssima reliquia del glorioso sant Vincente Ferrer que se truxo a la venturosa ciudad de Valencia. Con entera noticia de las muchas luminarias, fiestas, galas, invenciones y solene processión que se hizo en dicha ciudad en señal de regozijo de un tan estremado bien*, publicada a València l'any 1600.

No sense treball, el seguici va aconseguir obrir-se pas fins al seu destí entre aplaudiments, aclamacions i víctors dels veïns que s'havien ubicat als carrers per a rebre la costella vicentina depositada —segons el que s'havia acordat— a la Sala Daurada de les dependències municipals. No havia finalitzat encara aquesta cerimònia quan els que hi estaven presents tingueren notícia de la miraculosa curació de na Blanca de Cardona, esposa del governador, la qual, impossibilitada per a caminar fins aquell moment, es va personar en el lloc pel seu propi peu després d'encomanar-se a la relíquia des del balcó de sa casa (Porcar 2012: 103).¹⁰ Una raó afegida perquè aquella nit se celebraren amb més fulgor les primeres festes improvisades per l'adveniment de les restes vicentines. Hi va haver una lluita encamisada, que, organitzada per la noblesa, va desfilat per davant amb la intenció de presentar-li els seus respectes. Ho van fer també religiosos, clero parroquians i poble.¹¹

L'endemà de matí es reunien els regidors per a habilitar una partida econòmica extraordinària de 6.000 lliures destinada a afrontar els costos ocasionats per la presència de la costella del sant, ja en forma d'almoïna, cerimònies i festes o arranjament d'espais.¹² Això sí, també van gratificar la generositat d'en Juan del Àguila amb 20.000 reals castellans i 5.000 més per al seu majordom pels serveis prestats.¹³

Molt prompte la massiva aflluència de fidels obligà a canviar la relíquia a la capella contigua a la Sala Daurada (Diago 1600:490). «Y entre las dos ventanas que salen a la calle se puso una imagen del señor san Vicente grande y hermosa», que va ser portada fins allí pels religiosos del convent de Predicadors, custodis de les restes mortals del seu germà d'hàbit durant el temps que descansaren en aquell lloc.¹⁴ El 10 d'abril, dia dedicat a la festivitat del mestre Ferrer pel calen-

10 Es refereix igualment el cas BUV, Ms, 163, Sala: 597. Per la seua part, el pare Diago va ser comissionat pels jurats per a interrogar la protagonista dels fets (Diago 1600: 483-484).

11 BUV, Ms. 163, Sala: 598.

12 AMV, *Manuales de Consells*, A-126, 612-613. Junt amb «el perdón de las costas a todos los que a instancias de la [Ciudad] estaban presos», afegeix Diago (1600: 484).

13 Segons l'acord del dia 13 d'abril. AMV, *Manuales de Consells*, A-126, 619-621. La Ciutat s'ocuparia a més de l'estància i mantenició del flamenc —fins 125 lliures— mentre romanguera a València. *Ibidem*, 636.

14 BUV, Ms. 163, Sala: 600 – 601.

dari litúrgic d'aquell any, tant la vigília com la jornada feriada es va oficiar una missa solemne i homília a càrrec de fra Vicent Gómez,¹⁵ la primera, i del patriarca Ribera, la segona, que van estar acompanyats per jurats, síndic i racional.¹⁶

Pels mateixos motius, els regidors van decidir un nou trasllat de la costella a mitjans d'abril. En aquesta ocasió, a la casa natalícia del sant, adquirida temps arrere per la Ciutat. El diumenge 16 l'acomiadaven amb tots els honors abans de la seua mudança, prevista 24 hores després. Es va tornar a convidar a predicar al convent de Predicadors —en la persona de fra Lluís Urreta—¹⁷ per a delit de les autoritats civils i eclesiàstiques que s'hi van donar cita. A mitjan vesprada es van reprendre les celebracions amb música, dansa i balls davant la relíquia i una justa en la plaça adjacent de la catedral.¹⁸

Entre les huit i les nou del matí de l'endemà es van personar en la Casa de la Ciutat totes les parròquies de la capital al costat del patriarca Ribera, que, acompanyat dels bisbes del Marroc en Tomàs d'Espinosa i Coron n'Alonso d'Ávalos, va portar l'os sota pal·li fins a la catedral, la primera estació de la mudança. Allí es van celebrar els oficis divins, l'ordinari va pronunciar una prèdica i es va convocar l'auditori per a la processó vespertina que havia de conduir les restes vicentines fins al seu nou destí (Porcar, 2012: 104). Abans de fer-ho, un nou miracle que es va atribuir a aquells ossos va sorprendre els valencians, amb la recuperació de l'oïda i la parla per part d'un xic sordmut, criat del senyor de Faura.¹⁹

15 Mestre de Teologia, catedràtic de Filosofia, regent d'estudis i prior del convent de Predicadors de València, el pare Gómez estava molt lligat en la història i hagiografia blanc-i-negra, a la qual va dedicar una extensa obra literària. Destaca una *Vida y milagros del glorioso sant Vicente Ferrer*, València, 1618. Va morir l'any 1638 en olor de santedat (Ximeno 1747-1749: I, 342-343).

16 BUV, Ms. 204, Falcó: 345.

17 Religiós d'aquesta comunitat i predicador de renom que va morir l'any 1636. De la seua afició a la història donen fe alguns estudis dedicats al regne d'Etiòpia, sobre el qual va publicar almenys un parell de llibres realment fantasiosos (Ximeno 1747-1749: I, 333).

18 BUV, Ms. 163, Sala: 601. Les anotacions municipals consignen diferents partides per a sufragar aquestes despeses. AMV, *Manuales de Consells*, A-126, 632v — 633, i A-127, 31 v.

19 Els detalls d'aquesta curació —autenticades pel notari Pablo Alfonso— en BUV. Ms. 163, Sala: 603-612.

Al voltant de les sis de la vesprada la comitiva va emprendre l'itinerari amb tota la pompa i la prestància que exigia el cas, dins d'una ciutat vestida de festa amb altars empal·liats i unes altres invencions recompensades pels edils amb premis importants.²⁰ Ja en aquell lloc, la costella es va col·locar al centre de l'altar de la seua capella, on s'havia disposat un reliquiari per a preservar-la de moment.²¹

La finalització de la solemne huitava organitzada amb motiu d'aquesta última remoció va coincidir el 24 d'abril amb la reunió del Consell General de la Ciutat —uns dies abans tan sols de la renovació de la juraderia— per a decidir l'emplaçament definitiu de la relíquia, sobre la qual no existia consens entre els actors implicats, cosa que va generar «grans debats sobre a hon la posarien». Des de la catedral de València fins al convent de Predicadors, passant per l'Hospital General o la casa natalícia del sant, els regidors haurien valorat diferents alternatives, fins a decidir-se finalment per l'última opció, segons confirmen les actes d'aquella junta:

[...] es del·liberà y ordenà que la dita santa relíquia reste en la església de la casa a hon naixqué lo dit santíssim patró nostre perpètuament, per a que allí sia venerada y exalçada, a honra y glòria de Déu omnipresent [...]. Y per a que així la dita casa, església y santa relíquia estiguen ab més desènsia y veneració, provehex, del·libera y ordena que per els senyors jurats, racional e síndich [...] se nomenen perpètuament per casers de dita casa quatre o sis frares del dit convent de Predicadors [...], los quals ajen de assistir hi assistixquen en la dita casa per a que en aquella confessen e diguen misses e fasen les demás pregàries e oracions que·ls fels y devots cristians tendran devoció, e que la present Ciutat no resta obligada per dita rahó de sustentar-los, vestir-los, ni calçar-los en dita casa, ne altra cosa més que acomodar-los los aposentos de la casa per a que puguen habitar en ella.²²

20 BUV, Ms. 204, Falcó: 345.

21 Havia arribat l'os en «una caxa tota de ferro, ab moltes claus y tancadures que dita caixa tenia. La qual dien que era de Pere Antoni Matheu, jurat [...], la qual era de llargària de una alma y de amplària dos pams. La qual posaren en mig de l'altar, cuberta ab una tovalla de brocat y un reliquiari damunt de aquella, ab quatre canelobres de argent en lo altar, ab sos siris» (Porcar 2012: 105).

22 AMV, *Manuale de Consells*, A-126, 642-643.

No es va poder dissimular el malestar generalitzat per la decisió del Consell de la Ciutat, que havia destinat els ossos de sant Vicent Ferrer a la seua antiga casa, la qual estaria assistida pels dominics de manera exclusiva. Davant d'aquest fet es va pronunciar el clero de Sant Esteve, en el districte parroquial del qual s'erigia aquell edifici. Les accions judicials empreses per aquells eclesiàstics per a reivindicar els seus drets van tenir resposta en unes altres a càrrec del convent de Predicadors.²³

Amb tot, aquelles demandes es van quedar curtes davant la reacció del capítol metropolità quan va descobrir que els jurats que deixaven el càrrec havien ocultat algunes escriptures d'en Juan del Àguila que conferien, tant a ells com a l'arquebisbe de València, la custòdia provisional de les restes vicentines, amb el desig de destinar-les a l'església major de la capital, espai més adequat per a la seua veneració, custòdia i decència.²⁴ Un extrem que els canonges denunciaren en la cort i davant del duc de Lerma, totpoderós ministre de Felip III, al qual van recórrer el 29 de maig a través d'un memorial. Sabem per aquest que la catedral hauria sol·licitat reiteradament als anteriors edils poder quedar-se la disputada costella i els van oferir la capella de Tots Sants o qualsevol altre espai del temple a la seua elecció, de l'adequació del qual podrien haver-se encarregat les arques capitulars. No es va avenir a aquest fet la Ciutat, que des de feia temps tenia aparaulat amb els dominics l'emplaçament de la relíquia en casa del sant per a edificar allà un col·legi que regentarien ells, encara que costejat per la hisenda municipal.²⁵

Tampoc a València va ocultar el capítol el seu descontentament. La demanda interposada davant la Reial Audiència va ser admesa a tràmit avançat

23 D'ell es fa ressò el dietarista de Sant Martí, per a qui «perquè la Ciutat ab son Consell determinà que assistissen frares tan solament, ab exclusió dels capellans, lo dit clero fermà de dret, y los frares lo mateix, ab una concòrdia que dits frares mostraren entre ls frares y capellans de dita església, y per rahó de dita concòrdia los dos estats se restaren passant lo plet havant. Y havant los frares y capellans estigueren junts molt de temps, celebrant-y goig[s], partint mig per mig los emoluments» (Porcar 2012: 106).

24 Així constava en una segona escriptura de lliurament al majordom Lambert Frins, datada a Madrid just a punt de viatjar cap a València. ACV, Ms. 47 (14).

25 ACV, Leg. 4955 *Registro de correspondencia del cabildo*.

ja el mes de juny. Això va provocar l'interrogatori d'una dotzena de testimonis —membres tots del Consell General— per a aclarir els fets denunciats. Fins l'últim d'ells va confirmar que, pocs dies abans de decidir-se el destí final de la costella, «y hagué per la present ciutat un gran rum rum de què los frares de l'orde de Predicadors anaven fent grans prevensions y subornant a molts cavallers y altres persones perquè votasen per ells en lo Concell», de manera que les restes quedaren en el convent de Sant Doménec o a la casa natalícia del sant. Més d'un havia rebut les pressions per part dels frares en el seu propi domicili, a càrrec del procurador dels religiosos Francesc Joan Romeu, quan no d'aquests personalment, a través dels pares Forner i Gómez. Si no els esmentats, altres germans d'hàbit violentaren els consellers amb amenaces i insults, segons diferents testimonis. El dia d'actes tornaren els dominics als inicis, congregant aquesta vegada la seua feligresia a la plaça de la Seu per a fer públics els noms i cognoms dels qui es reuniren en la veïna Casa de la Ciutat amb el propòsit de pressionar-los. Cap d'ells va saber de les condicions en les qual l'os del sant havia sigut donat abans de decidir la seua sort de forma precipitada i a instàncies del síndic i el racional municipal. A més, la forma de la votació va ser irregular, ja que «de orde y per orde no votaren sinó dos o tres bancades, y los demás anaren a bulto, sense vot particular, dient ab veus altes que dita relíquia estigués en la casa de on naixqué». Ben diferent hauria resultat la consulta si s'haguera conegut prèviament la voluntat d'en Juan del Águila, ja que haurien anat a parar a la seu les restes mortals en joc...²⁶

Les diligències del capítol metropolità van tenir el suport del patriarca Ribera, que després de qüestionar l'actuació del Municipi va renunciar a qualsevol dret sobre la relíquia en favor de l'església major i a l'espera d'aconseguir-neuna pròpia per a ell.²⁷ L'arquebisbe va agrair aquest fet al capítol i va acceptar una cessió que reforçava les reivindicacions capitulars davant la corona. Per a fer-les

26 ACV, Ms. 47 (18), *Informasió de testimonis a suplicasió del síndich del capítol per la relíquia de san Vicent Ferrer*.

27 Rubricat pel notari Jaime Cristóbal Ferrer, la corresponent resolució porta data de 17 de juny. ACV, Ms, 47 (14).

valer remetrien els canonges un correu nou a la cort amb diversos plec de cartes per a distribuir entre diferents personalitats polítiques i religioses.²⁸

Era qüestió de temps que els edils recolliren el desafiament, mentre presentaven un recurs davant la Reial Audiència per a negar al tribunal la seua competència sobre aquest assumpte, en el qual asseguraven comptar amb una carta del sobirà que donava per bona la seua gestió en l'arribada, conservació i ubicació de la relíquia. Però aquella protesta no va detenir les accions legals iniciades pels canonges. Ben al contrari, es va aconseguir empresonar el racional Jaume Bertran, *Deus ex machina* de tota aquesta disputa a la vista de les investigacions en curs.²⁹

Però el regidor prompte va abandonar la presó i va marxar cap a Madrid amb una falsa delegació de la Ciutat per a acostar-se a Felip III, defensar els seus i netejar el seu nom. A finals de juny el capítol metropolità alertava el seu agent destacat allà sobre les intencions del racional, a qui havia de contrarestar amb un informe elaborat per a l'ocasió. Els advertiments en qüestió —distribuïts entre alguns valedors cortesans del capítol— van posar en relleu el doble mòbil que hauria guiat els passos de Bertran des de l'inici d'aquesta trama. D'una banda, l'afavoriment del convent de Predicadors, la trajectòria del qual anava molt unida a la de la seua família des de temps inveterat. D'un altre, el perjudici al clergat catedralici, amb el qual sostenia certs plets d'índole econòmica. Amb aquest motiu havia mogut el cel i la terra utilitzant mentides, xan-tatges i violències. Fins al punt que va aconseguir que el Consell General votara la col·locació de la costella en la casa natalícia del sant «con título de que se le escusarían gastos a la Ciudad, que está muy exhausta», i perquè suposadament l'església major no la volia «manifiesta calumnia y malicioso medio para contrastarle el dezir lo contrario». Estava clar que res hauria sigut possible sense la complicitat dels dominics, els qui, amb mitjans tant o més execrables, «tenían prevenidos en su favor todos los votos, que como son de oficiales y gente sub-

28 Ibídem.

29 ACV, Leg. 4955 *Advertimientos en el negocio de la reliquia*.

ordinada a ellos, o por intereses [o] por devoçiones, los pudieron tener muy a su voluntad». El resultat va ser l'esperat, però fraudulent, perquè cap dels seus consellers havia tingut coneixement previ d'uns papers ni extraviats ni arribats amb posterioritat a la votació —segons les explicacions del racional— sinó perversament ocultats amb la seua pròpia mà i descoberts una vegada l'havien empresonat. Per aquell temps ja era un secret de domini públic que en Juan del Águila no va pensar mai en un altre emplaçament per a la relíquia que la seu. Així ho havia tornat a expressar el mateix interessat en una missiva recent, escrita arran de l'embolic que s'havia generat.³⁰

Va tenir l'última paraula Felip III després de fer consultes sobre l'assump-te amb el Consell d'Aragó, el patriarca Ribera i el seu lloctinent general al regne de València. Finalment, el 5 de juliol comunicava al capítol metropolità que el Municipi havia de cedir-li la relíquia sense més rèplica ni demora per al seu establiment a la catedral, en qualsevol espai que fora escollit per a fer-ho i en el dia que creguera oportú el capítol.³¹

Faltà temps a l'església major per a rebre l'os de sant Vicent Ferrer en la capella de Tots Sants, entre les més decents i capaces del recinte catedralici (Sanchis 1909: 339). Sense reparar en despeses, aquesta es va engalanar per a l'ocasió.³² Amb totes les prevencions ja disposades, a mitja vesprada del diumenge 16 de juliol es van recollir les venerables restes depositades al carrer de la Mar per al seu trasllat «con una processión tan solemne y devota como esta yglesia pudo ordenar». El virrei, el comte de Benavent, en presència dels jurats i més magistrats de la Ciutat, la noblesa i els eclesiàstics, va lliurar a la relíquia a l'arquebisbe en Joan de Ribera, amb acta notarial. Quan aquesta es va trobar

30 ACV, Leg. 4955, *Registro de correspondencia del cabildo...*

31 *Ibíd.*

32 ACV, Leg. 1390, *Cuentas de fábrica y dinero contralibro (1595-1601)*, pp. 30 i ss. Enumera les intervencions realitzades el canonge F. Agustí Tàrraga, doctor en Teologia i Cànon d'intensa activitat literària a qui els seus companys encomanaren la memòria del triomf metropolità en *Relación de las fiestas que el arzobispo y cabildo de Valencia hizieron en la translación de la reliquia del glorioso san Vicente Ferrer a este santo* (1600: 10-11). Una obra finançada per les arque catedralícies i dedicada al virrei, el comte de Benavente, i la seua esposa (Ximeno 1747-1749: I, 240-241).

en poder del prelat, tots els presents van procedir a adorar-la abans de partir en comitiva fins a la catedral (Tàrrega 1600: 13).

El seguici estava encapçalat pels oficis, repartits per confraries i seguits de huit gegants dansaires a qui precedien un parell de nanos al so de tambors i dolçaines. Venien a continuació tots els ordes religiosos establits a la ciutat, portant atxes de cera blanca. Els seguia el clero de les tretze parròquies de la capital amb les seues respectives creus processionals. I després d'ells, les dignitats, canonges i beneficiats de la seu, els quals, revestits amb les millors gales, obrien pas a la costella portada sota pal·li —sostingut pel governador de València i tres jurats— pel patriarca i dins d'un reliquiari d'or, plata i pedres precioses llaurat a expenses del capítol (Tàrrega 1600: 16).

D'aquesta manera va ser depositada en la capella que se li havia habilitat al temple, des de les terrasses del qual es va disparar l'artilleria, a la qual es van unir els mosquets de la Generalitat. Era ja pràcticament de nit. Però l'urbs s'encenia entre les lluminàries disposades en edificis públics i particulars. Músiques i balls clausuraren la jornada festiva (Tàrrega 1600: 17).

Les celebracions religioses es van reprendre el matí següent amb el trasllat de la relíquia vicentina a l'altar major de l'església metropolitana, on va romandre fins el seu retorn a la capella de Tots Sants durant la huitava commemorativa que, inaugurada pel patriarca, va finalitzar el diumenge 23 de juliol. A més de missa i sermó, hi va haver concerts, danses i un certamen poètic com a colofó (Tàrrega 1600: 59-317; Mas 1991: 69-93).

No resulta casual que una vegada resolta la sort de l'os vicentí es qüestionara l'autenticitat de l'altra relíquia vicentina a València des de feia més de mig segle custodiada pel convent de Predicadors, principal damnificat precisament en l'última pugna per les restes del dominic. Resulta eloqüent en aquest sentit el testimoni de mossén Porcar, portaveu oficiós del clero secular local. Des de les pàgines del seu dietari, el beneficiat de Sant Martí va negar que els religiosos conservaren cap altra despulla corporal del seu germà d'hàbit. Així ho corroborava, segons ell, tant l'homilètica com la literatura dominica més recent. Perquè si els fills de sant Doménec hagueren disposat realment d'una relíquia pròpia, conclouia el dietarista, no s'entenia la seua actitud dels mesos passats:

Perquè si dits frares tingueren a tant important relíquia, com la que diuen que tenen, no agermanaren tan a la gent de València per a que-ls donasen la que està en la seu y és verdadera. Y a perill de posar-se en gran perill la ciutat, sinó com han vist que la gent accudia y de cada dia acudix tant a la seu, a la dita santa relíquia (Porcar 2012: 112).

Contra aquestes acusacions reaccionà el convent de Predicadors desempolsant actes i documents per provar la veracitat del dit índex del sant, en el seu poder des del 1532. Existien documents del papa Climent VII, també del mestre general de l'orde Du Feynier; el provincial d'Aragó fra Domingo de Montemayor o els mateixos jurats de València. Fins a la impremta van arribar tots per a la seua distribució entre els fidels.³³ I de la mateixa forma, un opuscle sobre el particular de fra Diego Mas, catedràtic de l'Estudi General, consultor del Sant Ofici i exponent destacat de la intel·lectualitat dominicana.³⁴ L'obra va veure la llum el mateix any 1600 amb el títol de *Relación apologética en prueba de la verdad de la santa reliquia de san Vicente*. Sembla que no se n'ha conservat cap exemplar. Es coneix només a través d'algunes referències, segons les quals el seu autor hauria recorregut a testimonis de primera mà per avalar l'autenticitat de les despulles qüestionades.³⁵ També ho degué fer per tancar la polèmica en Joan de Ribera, a través del seu vicari general i futur bisbe de Sogorb Pere Genís de Casanova, que «vio y leyó todos los autos de la autenticidad de la reliquia y memorial de su venida» (Teixidor 1999: 729).³⁶

33 BUV, Ms. 204, Falcó: 347.

34 Aquest frare vila-realenc havia vestit l'hàbit a Sant Esteve de Salamanca abans d'afillar-se en el convent de Predicadors de València, d'on va arribar a ser prior en 1608, l'any de la seua defunció. Va regentar una càtedra de Metafísica amb gran crèdit «y graduó tantos discípulos en Theología que no sabemos aya avido maestro alguno de los muchos y grandes que han ilustrado esta Universidad que le igualasse». La seua extensa producció editorial així ho avala. Hi destaca especialment la *Metaphysica disputatio de ente et eius proprietatibus quae communi nomine inscribuntur de transcendentibus*, amb diverses edicions (Gallego 2005: 61-74).

35 BUV, Ms. 163, Sala: p. 137.

36 Gest afectat per alguns eclesiàstics, que «murmura[ren] axí del señor Patriarcha, com dels frares» (Porcar 2012: 111).

Per als qui albergaven encara dubtes sobre els ossos, el convent de Predicadors va organitzar una cerimònia acte de desgreuge i ostentació de força a la vegada.³⁷ La vigília del diumenge 15 d'octubre es traslladaren en forma de processó cap a la cel·la del mestre Ferrer, on van passar aquella nit custodiats per frares i confreres de la congregació, mentre centenars de lluminàries il·luminaven el recinte. L'endemà de matí, i amb l'església cenobial abarrotada de fidels, es van portar fins a l'altar major, davant el qual va oficiar la missa el bisbe de Coron. Del sermó es va ocupar el prior fra Jeroni Mos. A la vesprada es van cantar vigílies i completes amb la presidència del patriarca, qui va depositar el dit a la capella del sant acompanyat del virrei i del batle general, governadors de València i Castelló i una gran representació de la noblesa. Evidentment, també del Municipi. A ningú li va passar desapercebuda la presència del racional Jaume Bertran, que havia tornat de la cort per a participar en aquestes celebracions (Teixidor 1999: 730-731).

Huit dies va romandre allí la relíquia amb missa i sermó diaris en el seu honor.³⁸ El diumenge 22 d'octubre va finalitzar la huitava amb els oficis a càrrec de l'arquebisbe en Joan de Ribera i l'homilia del dominic fra Doméneq Anadon, promotor de la confraria que custodiava la pila baptismal vicentina.³⁹ En aquella capella va quedar per sempre l'os en el seu nou reliquiari, «con que se aumentó el culto y veneración de la santa reliquia y se cerró la boca a los incrédulos», postil·len les cròniques dels frares blanc-i-negres (Teixidor 1999: 73).⁴⁰

37 «De la que [se] recibió auto público en poder de Honorato Clemente, notario y síndico del convento». BUV, Ms. 163, Sala:186.

38 Excepte el dia 19, festivitats de sant Lluís Bertran, en el qual les celebracions van ser en la seua memòria. BUV, Ms. 204, Falcó: 353.

39 A més de porter i almoiner del convent de Predicadors de València, en la qual havia vestit l'hàbit provinent de la localitat aragonesa de Loscos i on va morir en 1602 (Gómez 1604; Monterde 2009).

40 Al voltant de 267 lliures i 11 sous es va gastar en aquest reliquiari, segons les anotacions del llibre major del convent de Predicadors corresponents al mes de setembre de 1600. A aquests dispendis va contribuir el comte de Benavente i alguns particulars fins a sumar 212 lliures i 12 sous. BUV, Ms. 204, Falcó: 353.

2. La canella segona de la cama dreta

Just un any després dels últims fastos vicentins va arribar a València una tercera relíquia de sant Vicent Ferrer, gràcies en aquesta ocasió a les diligències del patriarca Ribera, que des de feia temps, com s'ha vist, anava darrere d'alguna resta mortal del religiós amb la qual donar llustre al seu Col·legi Seminari del Corpus Christi, encara per acabar (Boronat 1904). Se sap molt poc sobre aquest episodi relacionat amb la devoció del prelat per sants, beats, venerables i unes altres persones de virtut reconeguda, els vestigis corporals dels quals va reunir per donar forma a una de les col·leccions més importants d'aquests objectes a aquesta banda de la Mediterrània (González 1987; Callado 2009). A això es refereix el mateix Ribera en les constitucions de la seua nova fundació:

No ha sido pequeño el cuidado que nos ha dado dexar algunas insignes reliquias en esta nuestra iglesia por satisfacer con la devoción que Dios Nuestro Señor ha sido servido darnos cerca de sus amigos los santos bienaventurados, cuyo patrocinio y favor es de tanta eficacia ante su Divina Magestad quanto nos muestra la Santa Fe católica, en repugnancia de la detestable e impía opinión de los execrables hereges de estos tiempos. Por lo cual confiamos que de la asistencia y veneración destas preciosísimas reliquias han de resultar muchos bienes espirituales y temporales a esta nuestra iglesia y casa (*Constituciones*, 1739: XLVI, 80).

I quina millor manera de contribuir a aquest fet que amb un os del primer sant valencià, del qual era especialment devot l'arquebisbe (Navarro i Rivera 2007). La consecució d'aquest va ser encomanada per Ribera al seu capellà Joan Baptista Almoradí, que juntament amb els criats Pere Martínez i Joan Balon va partir a França el 1601. El 29 de març entraven els tres a la capital gala per a lliurar diverses cartes de recomanació. Ho van fer a Pierre de Gondi, cardenal de Retz; al seu germà Jérôme, cavaller d'honor de la reina

Maria de Mèdici, esposa d'Enric III; i al nebot d'ambdós, bisbe de París.⁴¹ La intercessió de tan distingits personatges, més uns quants milers de ducats, van bastar perquè el capítol de Vannes donara als emissaris valencians la segona canella de la cama dreta de l'il·lustre dominic, amb acta atorgada el 14 de setembre. Un mes després l'os hauria arribat ja als afores de València, concretament el 24 d'octubre i al convent franciscà de la Vall de Jesús. Fins allà es va traslladar personalment en Joan de Ribera per a honrar-lo i venerar-lo, abans d'entrar a la ciutat amb tot el fast que mereixia el cas, com va succeir quatre dies després.⁴²

S'havia disposat aleshores en el portal de Serrans un altar sobre el qual col·locar la relíquia abans de ser conduïda de manera provisional a la sagristia de la seu per una solemne comitiva a la qual va sorprendre un fenomen solar. Va ser testimoni d'excepció el rector de la parròquia de Sant Esteve, mossén Gaspar Escolano:

Entráronle en Valencia con solemnísima procesión y observaron personas de espíritu y consideradas que aquel día detuvo el sol su carrera por buen rato y que el día fue mayor de los que naturalmente podía ser, por dar lugar al infinito concurso de clerecía, religiones y pueblo que acompañaban la procesión (Escolano 1610: V, 1076).⁴³

41 Arxiu del Col·legi de Corpus Christi de València [=ACCC], caixa 146 (12).

42 Amb les següents paraules ho recordava el patriarca, parlant de la seua col·lecció de relíquies: «Item, después del brazo del gloriosísimo apóstol san Andrés, viene la canilla segunda de la pierna entera del bendito y esclarecido san Vicente Ferrer, patrón de esta ciudad y reyno, la qual huvimos por particular misericordia de Nuestro Señor, alcanzada por los merecimientos o intercesión deste glorioso patrón, aviéndose ofrecido en esta empresa dificultades tan grandes que es milagro notorio averse vencido, según lo refiere mosén Juan Baptista Almoradí, Pedro Martínez Santos y Juan Balón, criados de nuestra casa, los quales fueron embiados a París con esta pretensión y partieron de aquí a 22 de febrero del año 1601 y se les entregó la santa y preciosísima reliquia a 14 de setiembre de dicho año en la ciudad de Vannes. Y ellos me avisaron que trahían la reliquia desde Zaragoza con correo proprio, que llegó con la nueva a 22 de octubre y me la entregaron a 26 de dicho mes en el convento de la Val de Jesús. Y se recibió en esta ciudad de Valencia domingo siguiente, que fue a 28, con grandísima solemnidad y alegría». *Constituciones*, 1739: 82-83. Les despeses ocasionades al prelat per aquests preparatius en ACCC, caixa 3 (75) i (194).

43 A tan particular succés al·ludiren també els biògrafs de Ribera: «Este día detuvo el sol su carrera por un buen rato; y que el día fue mayor de lo que naturalmente podía ser para dar lugar al infinito concurso de clerecía, religiones y pueblo» (Busquets 1683: 209).

Van seguir tres jornades festives més —amb celebració litúrgica i homilia totes en la seu i participació dels convents i parròquies— fins a la col·locació definitiva de la canella vicentina al Col·legi Seminari de Corpus Christi, on va ser conservada en un reliquiari de plata fet *ex professo* per valor de 100 lliures. Un altre espectador d'allò que va ocórrer ens ho descriu, el pare Falcó:

Huvo tres días de fiestas y en ellos solemne oficio y sermón en la iglesia mayor. El lunes, a 29 de dicho mes, sacó una dignidad la santa reliquia al altar mayor. Dixo la missa el reverendísimo señor obispo de Corón don Alonso Dávalos y predicó el padre fray Domingo Anadón, portero de este convento de Predicadores. El mesmo día fueron los religiosos deste convento en processión a la seo a hacerse estación a la santa reliquia; y lo mismo hicieron aquellos tres días los demás monasterios y parroquias. El miércoles por la tarde se hizo una solemne processión por dentro [de] la seo para encerrar la santa reliquia, la qual llevó el señor Patriarca vestido de pontifical. Y acabada la processión, la bolvió a la sacristía y de allí la llevó a su casa y después la puso en la sacristía del seminario con las demás reliquias.⁴⁴

Com hauria ocorregut un any abans, l'arribada de la nova relíquia va estar acompanyada de diverses curacions miraculoses atribuïdes a la seua intercessió. Quatre en concret, en les persones de Jaume Ibáñez, llaurador de Puçol; Joan Sánchez, d'Almenara; l'alabarder Baptista Castelló, veí de València; i el franciscà de la Vall de Jesús, fra Jaume Pedró, ferits o malalts de mort tots. D'aquests suposats miracles va ordenar fer acta notarial la mitra.⁴⁵ Alguns van ser immortalitzats en els murs de la futura capella de Sant Vicent Ferrer erigida al Col·legi Seminari de Corpus Christi, on Ribera va disposar un conjunt pictòric amb el qual commemorar la recepció de l'os (Benito

44 BUV, Ms. 204, Falcó: 189.

45 ACCC, caixa 3 (15) *Información de testigos recibidos por mandamiento y provisión del ilustrísimo y reverendísimo don Joan de Ribera a efecto de verificar los milagros que Dios Nuestro Señor fue servido obrar y hazer en diversas personas a intercessión del glorioso sant Vicente Ferrer*. La referència és de Navarro i Rivera (2007).

Goerlich 2006; Benito Doménech 2006; Rivera 2015: 123-133). Allí mateixa es va establir, per a glòria d'aquesta relíquia, una festa anual perpètua amb ofici rectoral i estació solemne cada quart diumenge d'octubre (*Constitucions*, 1739: XXX, 41).

3. I part de la clavícula

Definitivament l'arribada a València de les últimes restes mortals del sant dominic havia arrabassat al convent de Predicadors el monopoli exercit durant dècades en matèria de relíquies vicentines. No va ser estrany, doncs, que a començaments del 1611 i en un intent de recuperar protagonisme enfront de la Ciutat i el patriarca, els religiosos aprofitaren les dificultats econòmiques de la primera (Felipo 2008: 170-175) i la desaparició del segon (Escrivá 1612: 284-301) per a aconseguir un altre os del seu germà d'hàbit. Es va confiar aquesta tasca a fra Joan Vicent Català.⁴⁶

Mestre en Teologia i qualificador del Sant Ofici, aquest havia acabat de ser elegit definidor per la Província d'Aragó per a participar en el capítol general de l'orde que havia de reunir-se a París durant las pasqua de Pentecosta. Fins a la capital francesa va viatjar en companyia d'un altre frare el 29 de març. Allí es va entrevistar, tan prompte com el conclave blanc-i-negre li ho va permetre, amb la reina regent Maria de Mèdici, posseïdora de part de la clavícula de sant Vicent Ferrer que li havia sigut atorgada pel capítol de Vannes feia tres anys; per cert, junt amb una altra xicoteta relíquia per a la seua germana na Elionor, duquessa de Màntua.⁴⁷ Diverses audiències van fer mereixedor el pare Català de la confiança de la reina, a qui va plantejar obertament «le hiziesse merced de honrar y enriquecer esta ciudad y convento [de Predicadores] con el tesoro

46 L'episodi va ser representat en les seues línies més generals per Valor (2017: 67-73).

47 La còpia de l'acta de donació —a càrrec del bisbe de Vannes Jacques Martin i amb data el 10 de juny de 1608— en Blasco, 1611: 63-70.

inestimable que su magestad tenía en el oratorio de la reliquia de san Vicente Ferrer» (Blasco 1611: 14).

La petició del religiós venia avalada per personatges influents de la cort, com el cavaller aragonés en Manuel Lope.⁴⁸ Fins i tot el mateix príncep hereu Lluís la va subscriure, mentre apel·lava a la devoció vicentina de la seua mare. Finalment, la sobirana no va poder sostraure's a la petició i va disposar la col·locació de l'os en un cofre xicotet d'or que —en presència del futur rei i davant d'una representació del Parlament— es va tancar el 14 de juny i es va lliurar a fra Joan Vicent. Acompanyava la donació la seua autenticació, subscripta per l'ordinari de Besiers i almoïner major de la corona Jean de Bonsi, així com un passaport per a facilitar-li el camí fins a la Península.⁴⁹

El pare Català va portar amb ell les despulles corporals d'un altre sant, el màrtir Erasme de Formia (*Acta Sanctorum*, 1643). Es tractava en aquest cas d'un regal per als dominics valencians (Blasco 1612). El seu obsequiant va ser fra Cosme Gil Morrellas, qui havia participat també en el recent capítol general de l'orde. Ho havia fet com a regent d'estudis del convent dominicà de Colònia, el bisbe de la qual havia recompensat amb aquesta relíquia la seua defensa del catolicisme en terres alemanyes.⁵⁰

Amb allò va arribar el pare Català fins a Saragossa. Des d'allí va escriure diverses cartes a començaments de juliol, amb què anunciava la seua imminent arribada a València per tal que els dominics començaren a preparar una benvinguda a l'altura dels ossos que l'acompanyaven, «con procesión general y mucha solemnidad». El capítol conventual reunit a l'efecte va deixar l'assumppte en mans de fra Pere Blasco, que juntament amb el prior fra Jeroni Alcocer i

48 BUV, Ms. 529, J. Pradas, *Libro de memorias de algunas cosas pertenecientes al convento de Predicadores de Valencia que an sucedido desde el año 1603 hasta el de 1628*, any 1611.

49 La còpia original d'aquesta certificatòria —amb data 10 de juny— en Blasco (1611: 70-71). La reproduïx també BUV, Ms. 204, Falcó: 406-407.

50 Fill del convent de Sant Onofre de València prompte es va traslladar a Alemanya, on va exercir la docència un llarg temps i va ocupar diferents responsabilitats en l'organigrama blanc-i-negre abans del seu nomenament com a inquisidor general per al districte del Rin. Va compondre entre unes altres obres una *Compendiosa relatio vitae eximiae sanctitatis viri fratri Ludovici Bertrandi*, publicat a Colònia l'any 1609 (Ximeno 1747-1749: I, 329-330).

el catedràtic de Teologia de l'Estudi General fra Jeroni Cucaló⁵¹ s'encarregarien d'implicar en la celebració al Municipi i al capítol (Blasco 1600: 21-23).

Segons el previst, els frares acudiren en primer lloc a la Ciutat, encara que amb menys èxit de l'esperat, en opinió d'un d'ells, per a qui els jurats, el racional i el síndic:

[...] mostraron grandísimo contento con las felices nuevas que sus señorías davan de la reliquia de su santo y patrón san Vicente Ferrer. Por otra parte, mostraron grandísimo sentimiento por ver la Ciudad tan apretada de deudas que no podían gastar lo que quisieran para festejar y mostrar el aplauso y el contento que de tanta merced recibían, ofreciéndose cada uno a gastar de su propia casa lo que fuese razón para festejar estas fiestas. Y viendo el justo sentimiento que sus señorías mostraron, de nuevo les suplicamos que en ninguna manera se hiziessen gastos excesivos. Y assí quedaron los señores jurados para consultar y tomar acuerdo (Blasco 1600: 24).

Els emissaris van fer el mateix amb el capítol metropolità, el suport del qual va quedar condicionat a l'autenticitat del nou os vicentí. Una comissió capitular —integrada pel degà Cristòfol Frigola, el sagristà Miquel Vich i els canonges Joan Lluís Fababuix i Tomàs Cervera— va examinar en aquest sentit tots i cadascun dels documents que havien portat de París abans de consentir qualsevol commemoració que la legislació diocesana deixava al seu criteri durant els períodes de seu episcopal vacant (Blasco 1600: 25).

Així les coses, tornaren a dirigir-se els pares Blasco, Alcocer i Cucaló als dirigents, que finalment comprometeren la seua col·laboració amb la celebració en funció de la seua disponibilitat pressupostària i un programa festiu per al 4

51 En aquesta condició es va mantenir el religiós quasi tres dècades, durant les quals va compatibilitzar l'ensenyança amb una intensa tasca homilètica i la composició d'algunes obres com la *Historia verdadera de la vida y milagros del bienaventurado padre san Luys Bertrán*, que va aparèixer a València l'any 1608. Va fundar a més el convent de Sant Doménech de Sogorb (Ximeno 1747-1749: I, 358-359).

d'agost, efemèride dedicada a sant Doménec. Hi hauria processó general vespertina aquell dia, a més de tres cerimònies religioses, la primera de les quals a expenses de la catedral i per desig exprés del capítol. Per la seua part, la Ciutat acabaria oferint fins a 100 lliures de la claveria comuna destinades tant a la solemne comitiva ja esmentada com a les lluminàries que es farien durant el posterior trídium en les dependències consistorials, el Micalet i la casa natalícia del sant.⁵² A més, per mitjà d'una crida, s'emplaçaria a la participació popular en els festejos i es demanaria l'adornament de façanes i l'arranjament de carrers amb altars i unes altres intervencions similars (Valor 2017: 69-70).

Ja per aquell temps fra Joan Vicent Català es trobava a València. El 23 de juliol havia arribat al convent dominicà de Sant Onofre, als afores de la capital. D'ací va passar, solament un dia després, a l'establiment religiós que els pares caputxins regentaven al carrer d'Alboraia. Fins aquell lloc extramurs es van acostar a donar-los la benvinguda i presentar honors a les relíquies dels sants Vicent i Erasme, germans d'hàbit, autoritats eclesiàstiques i civils, nobles i cavallers. Entre aquests últims, el senyor de Manises en Felip Boil de la Scala, dins del cotxe del qual entraren a València els venerables ossos i el seu portador (Blasco 1600: 27-29).

Tantes o més visites van tornar a produir-se en el convent de Predicadors, mentre la comunitat —finalitzat el priorat del pare Alcocer— va escollir com a superior fra Joan Vicent Català.⁵³ De manera que va ser ell qui va disposar els últims detalls previs a la celebració del 4 d'agost. Especialment l'erecció d'un

52 Va ser l'1 quan es va discutir i es va aprovar aquesta «proposició en lo dit insigne Consell [General], per quant lo pare mestre Català, de l'horde del gloriós sant Domingo, a portat a la present ciutat una relíquia del gloriós sant Vicent Ferrer, fill y patró de aquesta ciutat, per al dit convent; e per part del dit convent se a suplicat a dita Ciutat fos servida de exir en profesó a rrebre la santa relíquia y fer algunes demostracions del contento, com en altres vengudes de relíquies a costum; e com la dita Ciutat estiga al present tan pobre y alcansada, no pot fer aquella demostració que per honor y demostració de alegria se hauria de fer, sinó que solament exirà ab profesó general a rrebre la dita santa relíquia y posar lluminària en lo campanar de la seu, Casa de la Ciutat y casa a hon naixqué lo gloriós sant. Lo qual gasto importará cent lliures, per a provehir les quals en lo dia de huy los prohòmens del quitament an prestat son assentiment y consentiment». AMV, *Manuale de Consells*, A-138, 153-153v. L'edició completa del document en Valor (2017: 69).

53 BUV. Ms. 204, Falcó: 405.

altar al costat del portal de Serrans, sobre el qual es va col·locar la clavícula vicentina en un vell reliquiari de plata elaborat a mitjans del segle passat per a albergar la primera resta mortal del religiós a València; i als seus peus, els vestigis corporals erasmians (Blasco 1600: 30-31).

La jornada en qüestió va girar a l'entorn de la processó de mitjan vesprada, amb els protagonistes i acompanyaments festius habituals de banderes, ministrers i tabals, gegants, etcètera. Una vegada tots davant l'altar, el capítol va reconèixer de nou l'autenticitat d'ambdues relíquies en presència del bisbe auxiliar en Miguel Angulo Gómez de Carvajal i el notari Joan Romeu. A continuació, es van prendre els ossos i:

[...] se prosiguió la processión por la calle de los Serranos a la plaza de San Bartholomé y por las Casas de la Diputación y de la Ciudad. Llegaron a la plaza de la Seo y pasaron por delante la puerta de los Apóstoles y de allí, por la Corregería Vieja, llegaron al monasterio de monjas que llaman de Santa Thecla. Y así se prosiguió la processión general con muy grande contento y regozijo hasta llegar a la plaza de Predicadores, donde esperaban muchos de los religiosos del convento, acompañados de muchos padres franciscos. Y por ser ya tarde, proveyeron de tantas achas blancas que fue una rica vista [...]. Y así entraron al coro de Predicadores con la santa reliquia, donde quedó como en casa propia (Blasco 1600: 37-38).

A les lluminàries i altars contemplats en el programa oficial d'actes afegirien els dominics huit dies d'exposició pública de la relíquia de sant Vicent Ferrer en les seues dependències conventuals. Tots ells amb missa i amb sermons que pronunciaren, entre altres, els pares Català, Blasco, Cucaló i Gómez. També, poesia i música a càrrec d'alguns nobles benefactors... (Blasco 1600: 39-60).

El dijous 11 d'agost es donava per finalitzada la huitava i quedava la clavícula vicentina en poder dels religiosos per a la seua devoció i adoració per part de la feligresia, bé per l'ocasió de les principals commemoracions del calendari litúrgic o en cas de desgràcies, malalties i morts. No obstant això,

sabem per fra Francesc Vidal i Micó que només unes dècades després van renunciar a part d'aquesta per obsequiar Joan Josep d'Àustria (Vidal i Micó 1735: 388).

//

Amb aquesta última relíquia en el convent de Predicadors conclou la història de les despulles mortals de sant Vicent Ferrer a la València barroca. Per molt que els seus veïns pogueren plantejar-se la possibilitat d'aconseguir nous ossos del dominic —a falta del seu cos, jacent per a la posteritat a la catedral de Vannes— no sembla que els temps que vindrien ho facilitaren. Almenys durant el que quedava de segle, amb la Guerra de Successió a les portes i les seues conseqüències polítiques, socials i econòmiques sobre el regne, i el tipus de religiositat que començava a obrir-se pas amb les llums dihuitesques, que van fer que aquests objectes sagrats ja no significaren tant com havien significat en el passat.

Bibliografía

- BENITO DOMÉNECH, F. (2006) «Pintura y pintores en el Real Colegio de Corpus Christi», en *Domus Speciosa*, València, Universitat de València, 133-181.
- BENITO GOERLICH, D. (2006) «Paredes que enseñan. Los ciclos pictóricos murales del Colegio de *Corpus Christi*», en *Domus Speciosa*, Valencia, Universitat de València, 61-131.
- BLASCO, P. (1611) *Relación breve, de la real merced, que ha hecho la reyna de Francia de la santa reliquia de san Vicente Ferrer al padre maestro fray Juan Vicente Catalá, de la orden de Predicadores*, València, J. C. Garriz.
- (1612) *Autos de fe de la reliquia y hueso del brazo de san Erasmo, obispo y mártir, que se entregó a fray Cosme Morrelles en Colonia, la qual se dio a fray Juan Vicente Catalán*, València, J. C. Garriz.
- BORONAT Y BARRACHINA, P. (1904) *El beato Juan de Ribera y el Real Colegio de Corpus Christi*, València, Vives Mora.
- BUSQUETS MATOSES, J. (1683) *Idea exemplar de prelados, delineada en la vida y virtudes del venerable varón don Juan de Ribera*, València, Convento de Nuestra Señora del Carmen.
- CALLADO ESTELA, E. (2009) «Así en la Tierra como en el Cielo. El Patriarca Ribera y los santos», en E. Callado Estela (coord.), *Curae et studii exemplum. El Patriarca Ribera cuatrocientos años después*, València, Universitat de València, pp. 301-338.
- (2018) «Relíquies vicentines en disputa: València, 1600», *Afers*, 90/91, pp. 451-483.
- CASTILLO CASTILLO, J. (1994) «Funciones sociales del consumo: el consumo medieval de reliquias de santos», *Reis. Revista española de investigaciones sociológicas*, 67, pp. 65-86.
- CHRISTIAN, W. (1976) «De los santos a María: panorama de las devociones a santuarios españoles desde el principio de la Edad Media hasta nuestros días», en C. Lisón Tolosana, *Temas de antropología española*, Madrid, Akal, pp. 50-51.
- (1991) *Religiosidad local en la España de Felipe II*, Madrid, Nerea.
- Constituciones de la Capilla y del Colegio y Seminario de Corpus Christi (1749)*, Valencia, A. Bordazar.
- DIAGO, F. (1600) *Historia de la vida, milagros, muerte y discípulos del bienaventurado predicador apostólico valenciano san Vicente Ferrer, de la orden de Predicadores, dividida en dos libros. Con una verdadera relación de la santa reliquia que de su bendito cuerpo ha llegado a Valencia y de los grandes milagros que ha obrado y de las fiestas que se le han hecho*, Barcelona, G. Graellsy.
- ESCOLANO, G. (1610) *Décadas de la historia de Valencia*, València, P. P. Mey.
- ESCRIVÁ, F. (1612) *Vida del ilustrísimo y excelentísimo señor don Juan de Ribera*, València.
- ESPONERA CERDÁN, A. (2013) *San Vicente Ferrer. Palabra vivida, predicada y escrita. Un acercamiento a la bibliografía vicentina contemporánea*, València, Alfons el Magnànim.

- (2014) «El maestro fray Francisco Diago, cronista mayor de los reinos de Aragón», en E. Callado Estela (coord.), *Valencianos en la Historia de la Iglesia V*, València, Facultad de Teología, pp. 47-86.
- FELIPO ORTS, A. (2008) *Las arcas de la Ciudad. Gestión municipal e intervencionismo real en Valencia (1517-1707)*, València, Universitat de València.
- GALLEGO SALVADORES, J. J. (2005) «El dominico Diego Mas, autor de la primera Metafísica Sistemática de Occidente, 1587», *Archivo Dominicano*, 26, pp. 61-74.
- GÓMEZ, V. (1604) *Relación verdadera de la vida, muerte y hechos maravillosos del padre fray Domingo Anadón*, València, Imp. junto al molino de Na Rovella.
- GONZÁLEZ CLEMENTE, V. (1987) *Las insignes reliquias de la capilla del Real Colegio de Corpus Christi de Valencia*, València, Muñoz y Alapont.
- LLORENS RAGA, P. (1964), *Relicario de la catedral de Valencia*, València, CSIC.
- MAS USÓ, P. (1991) «El certamen valenciano a san Vicente Ferrer (1600) y la polémica entre Jaime Orts y Melchor Orta», *RILLE*, 7, pp. 69-93.
- MÍQUEL, S. T. (1713) *Historia de la vida de san Vicente Ferrer*, València, Junto al molino de Na Rovella.
- MONTERDE ELÍAS, R. (2009) *Biografía del venerable fray Domingo Anadón*, Centro de Estudios del Jiloca.
- NAVARRO SORNÍ, M.; RIVERA TORRES, R. (2007) *San Juan de Ribera y la devoción a San Vicente Ferrer en la Valencia barroca*, València, Capítulo de Caballeros Jurados de San Vicente Ferrer.
- PORCAR, P. J. (2012) *Coscs evengudes en la ciutat y regne de València. Dietari (1585-1629). A cura de J. L. Lozano*, València, Universitat de València.
- REDERGADOW, M. (2001) «Ceremonial en torno a las reliquias de san Luis en Málaga (1721)», en *La Religiosidad popular y Almena*, Almería, Instituto de Estudios Almerienses, pp. 127-128.
- RIVERA TORRES, R. (2015) *Imagen del prelado don Juan de Ribera. Estudio iconográfico*, tesis doctoral inédita, Universitat de València.
- SANCHIS SIVERA, J. (1909) *La catedral de Valencia*, València, Imp. de Vives y Mora.
- TÁRREGA, F. A. (1600) *Relación de las fiestas que el arzobispo y cabildo de Valencia hizieron en la translación de la reliquia del glorioso san Vicente Ferrer a este santo templo*, Valencia, P. Patricio Mey.
- TEIXIDOR, J. (1999) *Vida de San Vicente Ferrer*, València, Ajuntament de València.
- VALOR MONCHO, P. (2013) «Tras las reliquias de san Vicente Ferrer. Los intentos valencianos del siglo XVI», *Escritos del Vedat*, 43, pp. 181-186.
- (2017) «Dexa Vicente con inmenso llanto a su madre Valencia lastimada. Mas la francesa reyna de su santo la alegría con la prenda desseada», *Altar de Russafa*, pp. 67-73.

- VELASCO GONZÁLEZ, A. (2005) «De València a Vannes: culte, devoció i relíquies de sant Vicent Ferrer», *Acta historica et archeologica medievalia*, 29, pp. 395-346.
- VIDAL Y MICÓ, F. (1735) *Historia de la portentosa vida y milagros del valenciano apóstol de Europa san Vicente Ferrer*, València, J. E. Dolz.
- WILSON, S. (1983) *Saints and their cults*, Cambridge University Press.
- XIMENO, V. (1747-1749) *Escritores del reyno de Valencia*, València, Estevan Dolz, 2 vols.